

ОНУФРІЄНКО Г.С.,

*доктор філософії у філологічних науках, доцент,
доцент кафедри українознавства та загальної мовної підготовки
Національного університету «Запорізька політехніка»;*

ПРИХОДЬКО Г.І.,

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології та лінгводидактики
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна*

МОВНОКОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ІНДИВІДА У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: АКТУАЛІТЕТИ, НОВІ ВІЗІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Комунікаційні технології як безперечні маркери процесів глобалізації й інформатизації в світовому масштабі привертають увагу дослідників з різних країн та з різних галузей. Українські науковці зосереджують увагу на дослідженні актуальних аспектів комунікації, зокрема, в контексті категорій лінгвокультурології та риторики (В. Вандишев, Г. Онуфрієнко, О. Переломова, Г. Сагач, Л. Хоменко), лінгвістики тексту (Ф. Бацевич, І. Колегаєва, Т. Космеда, Т. Радзівєвська, О.Холод) і перекладознавства (Н. Рудницька, А. Панова, А. Якимчук), когнітивної лінгвістики (О. Воробйова, М. Кочерган, Г. Приходько, О. Приходченко, О. Селіванова, О. Снитко) і журналістики (В. Карпенко, В. Погребна, О. Хамедова), культурології (О. Берегова, Ю. Бідзіля, І. Бурлакова, О. Просяник) та соціальних комунікацій (Л. Городенко, Н. Зражевська, Г. Почепцов, В. Різун), соціології (М. Наумова, Ю. Фінклер, Т. Червінська) та філософії (П. Гнатенко, Л. Дротянко, О. Сідоркіна, О. Скиба), історії (О. Волш, В. Дятлов, С. Троян) та політології (С. Денисюк, О. Заславська, О. Зернецька, М. Остапенко), психології (Л. Калмикова, М.Філоненко, І. Цимбалюк), педагогіки (Н. Бутенко, Н. Волкова, М. Пентилюк) та менеджменту (Т. Бурмака, Ю. Гринчук, О. Лаврук), державного управління (В. Дрешпак, О. Онуфрієнко, С. Серьогін, І. Чаплай) та юриспруденції (Ю. Бистрова, А. Красницька, О. Макєєва, О. Чорнобай, Л. Чулінда), лінгводидактики (І. Бабій, О. Горошкіна, О. Ковтун) та ін.

Компаративний аналіз досліджень, скерованих на окремі аспекти й «точкові» локації комунікації, дозволяє візуалізувати сутність

мовнокомунікативної компетентності індивіда (МКІ) як інтегративного поняття в контекстах трьох визначальних його координат у сучасному українському соціумі: реалізація еколінгвокогнітивних актуалітетів, відповідність новим реаліям соціуму та ресурсний потенціал удосконалення задля самореалізації особистості в найближчій та подальшій перспективі. Це й обрано авторським колективом за мету представленої наукової розвідки. У попередніх авторських дослідженнях цієї теми, зокрема, проаналізовано оцінку як комунікативний феномен [1], висвітлено еволюцію риторичного контексту комунікації у соціумі та в європейському вимірі [2], визначено в порівняльному діапазоні особливості усної й письмової форм комунікації в науковому дискурсі [3]. Під час комплексного аналізу МКІ враховано ґрунтовні висновки монографічного наукового дослідження процесів неологізації поняттєво-термінологічного тезаурусу науки публічного врядування в результаті реагування на нові феномени публічно-адміністративної реальності [4, с. 55–75]. Також співавторами узято до уваги персональний досвід багаторічної викладацької діяльності у різних запорізьких і столичних ЗВО на обох освітніх (бакалаврат, магістратура) та освітньо-науковому (аспірантура / ад'юнктура / докторантура) рівнях, на засадах якого розроблено низку актуальних для набуття мовнокомунікативної компетентності засобами української та англійської мов лінгводидактичних матеріалів, у т.ч. посібників словникового типу, наприклад [5] та ін.

Проблематика змісту, критеріїв й маркерів МКІ як у соціумі, так і на різних локаціях розгалуженої міжнародної сфери не втрачає актуальності, зважаючи на виконувані нею функції як одного з маркерів цивілізації в усі історичні епохи. Тож МКІ постає не лише понадчасовим об'єктом комплексного наукового аналізу, але й таким, що скерований на різновекторну парадигму позитивних трансформацій і перспектив взаємодії національного й світового стандартів. Інтенсивні процеси інформатизації в соціумі та глобалізаційні зміни і тенденції вмотивовано посилюють актуальність розв'язання інтегративної за сутністю проблеми щодо забезпечення якості МКІ і засобами державної мови на території України як багатонаціональної країни, і в міжнародній сфері. На часі вправне знання та впевнена паралельна комунікація українською мовою і міжнародними мовами, передусім англійською, що передбачає й визнання європейських стандартів у сфері вербальної комунікації та мовної

політики. Згідно з оприлюдненими даними за 2021 р. щорічного дослідження EF English Proficiency Index щодо визначення рівня володіння англійською мовою в різних країнах світу Україна належить до країн із середнім рівнем опанованості англійської мови та в рейтингу із 112 країн світу посідає 40-у позицію. Відтак знання англійської як мови міжнародної комунікації постає однією з провідних компетентностей індивіда в епоху глобалізації й інтернаціоналізації, в умовах активізації міжкультурної комунікації, взаємодії та взаємовпливу різних національних мов і культур як у межах професійних дискурсів, так і соціуму в цілому та в масштабах європейського простору.

У сфері професійної діяльності, як практично в усіх інших сферах соціуму, найдоступнішим та найпоширенішим інструментом офіційної комунікації (регламентованої, конструктивної, етикетної) комунікації і цілеспрямованої на передбачуваний/запланований результат засобами діалогічного чи полілогічного мовлення, є саме бесіда. Її інтегративна мета в еколінгвокогнітивній площині – здійснити в координатах чинних міжнародних та/або національних норм культури спілкування і культури мовлення активний вербальний обмін достовірною інформацією, документально підтвердженими конкретними фактами, статистичними даними, обґрунтованими пропозиціями, зауваженнями, поглядами, наявним персональним досвідом, обговорити реальні локації можливої співпраці у спільних чи подальших актуальних проєктах тощо.

Нерідко з різних причин бесіда вимушено перетворюється в спонтанно-експромтний її варіант, що об'єктивно не тільки ускладнює цей популярний у всьому світі різновид комунікації для всіх співрозмовників, але й вимагає від кожного індивіда загальної та спеціальної ерудованості, інтенцій толерантності та доброчесності, коректності й доказовості в усіх оцінюваннях, вербальних та поведінкових проявів шанобливості, уваги, поваги. Тож МКІ підтверджують пріоритетність її когнітивно-інформувальної функції і відповідних похідних від неї ознак екологічності текстового ресурсу. В координати мовнокомунікативної «гігієни» не потрапляють вербальні маніпуляції з інформацією та дефініціями, бездоказові суб'єктивні твердження, спекулятивні методи повідомлення, вербальна неконтрольованість й агресивність, неповне повідомлення з приховуванням важливої інформації, адже ступінь довіри до повідомлюваного є похідним від комплексу еколінгвокогнітивних чинників, які не тільки сприяють ефективності нової ери комунікації, але й

створюють умови для її перспектив. Актуальним видається подальше дослідження МКІ передусім у дискурсних контекстах перекладознавства у зв'язку з постійно зростаючим попитом як соціуму в цілому, так й індивіда у вправному, впевненому та паралельному спілкуванні українською й англійською з дотриманням норм еколінгвокогнітивістики.

Кількість різновидів ділових бесід у МК є чималою, і сучасні класифікації залежать від різних критеріїв та від конкретного дискурсу, в якому вона відбувається, від віку, ступеня освіченості, соціального статусу, досвіду, гендерної характеристики, національних особливостей і чинних міжнародних стандартів, характеру її учасників й іншого. Останніми роками в тренді такі формати бесід, як бліц-бесіда, мультидисциплінарна/мультипредметна, двомовна/багатомовна. Останній вид бесід все частіше відбувається без участі офіційних перекладачів, об'єктивних причин для чого є чимало.

Тож і комплексна візія МКІ підлягає осучасненню. Соціальні і міжнародні контексти потребують від МКІ еволюційних змін, прогресування в результаті вчасного й відповідного реагування на об'єктивні чинники. Нині в Україні підготовлений законопроект, у разі схвалення якого англійська трансформуватиме свій статус в Україні, що є вельми потрібним для повноцінного членства держави в ЄС, і стане мовою міжнародного спілкування в Україні. Офіційно англійська має статус державної мови в 58 країнах світу, втім де-факто її використовують і в інших країнах, зокрема, в Ізраїлі, на Кіпрі, в Бангладеш, ОАЕ та ін. Прикметно, що проблема єдиної міжнародної мови в Євросоюзі досі не є вирішеною. Оскільки за Статутом ЄС мови всіх країн-членів є рівноправними, то мають функціонувати всі 24 мови, що, звісно, потребує і великих фінансових витрат бюджету ЄС на перекладацькі потреби. Робочими, вищими «процедурними» мовами комісій ЄС нині є англійська, німецька, французька. Офіційні мови Євросоюзу – мови, що є офіційними при діяльності Європейського Союзу. Втім усі 24 мови рівноправно використовуються та визнані офіційними мовами Європейського Союзу.

У законопроекті 9432 про застосування англійської мови в Україні не тільки обґрунтована потреба знання англійської, закріплено її статус як однієї з мов міжнародного спілкування в Україні, але й наголошено на тому, що це ключова компетентність індивіда в умовах глобалізаційних змін та внормовано особливості її застосування в роботі держорганів, органів місцевого самоврядування, підрозділів екстреної допомоги, у

сферах освіти, культури охорони здоров'я, транспорту. У зв'язку з цим вже визначено як вимоги щодо рівня обов'язкового знання англійської мови, так і коло офіційних осіб за посадою, які в обов'язковому порядку повинні підтверджувати відповідні високі рівні її опанованості для активного використання в професійній діяльності.

Для формування МКІ і постійного вдосконалення її засобами української та англійської мов потрібні високоякісні, інтегративні й функційно потужні у своїй безперервності освітні ресурси, які й дозволятимуть виробленню таких гнучких і динамічних траєкторій, завдяки яким результуватимуть нові візії і тренди в національному та міжнародному вимірах. У багатьох сучасних ЗВО активно розробляють для здобувачів бакалаврської і магістерської вищої освіти, а також для аспірантів/докторантів та запроваджують нові навчальні курси, в тому числі інтегративного змісту, опанування яких скероване на формування й удосконалення МКІ в академічній сфері. До кола найбільш популярних і практично важливих на відповідних освітніх рівнях у ЗВО навчальних курсів, метою, завданнями та змістом яких передбачено і відповідну проблематику МКІ, потрапляють, зокрема, такі: «Риторика», «Жанри наукової комунікації», «Основи теорії мовної комунікації».

У колі превентивних заходів розглядаємо і цілком досяжні можливості системи сучасної вищої освіти в Україні, яка перебуває на етапі своєї модернізації й реформування з метою гармонізації з європейським освітнім простором. Для піднесення якості підготовки здобувачів другого освітнього (магістерського) рівня та на третьому освітньо-науковому рівні у ЗВО пропонуємо запровадження низки новаторського типу інтегративних практикумів, опанування яких на принципах безперервності, логічної послідовності та навчально-методичної доцільності в умовах індивідуальних освітніх траєкторій забезпечуватиме якість МКІ українською й англійською мовами. До числа таких нових у ЗВО інтегративних практикумів відносимо з урахуванням тріади актуалітетів мовної комунікації (еколінгвістичний, екокогнітивний, компетентнісний), контексту нових візій щодо її функцій та поняттєвого змісту в умовах нових світових тенденцій і трендів та прогностичного уявлення про її перспективи у самореалізації особистості відносимо, зокрема, такі: «Мовна комунікація в різних дискурсах у компаративному вимірі», «Риторичний контекст публічної комунікації», «Професійна бесіда українською й англійською мовами: спільне та відмінне», «Англійськомовний

академічний текст у міжнародній комунікації", «Жанрові виміри сучасної наукової комунікації українською й англійською мовами», «Мовна комунікація в еколінгвістичному вимірі», «Еколінгвістичні параметри наукового тексту в сучасній міжнародній комунікації», «Екокогнітивістика та лінгвофутурологія», «Науковий стиль української й англійської мов в еволюційному вимірі», «Мовна комунікація в національному та європейському просторі», «Архітектоніка українськомовної та англійськомовної наукової статті у компаративному аспекті».

Отже, МКІ як актуальне, інтегративне, багатопараметральне і поліфункційне поняття набуває в українському соціумі у ХХІ столітті особливого значення, стаючи одним із вагомих та потужних чинників довіри у всіх контекстах активного обміну вербалізованою інформацією. Рівень довіри до повідомлення в комунікації безпосередньо залежить від наявності в адресанта та якості трьох базових координат МКІ: еколінгвокогнітивні актуалітети, відповідність новим прогресивним реаліям соціуму, ресурсний потенціал самореалізації особистості в найближчій перспективі. Актуальним видається подальше компаративне дослідження МКІ передусім у дискурсних контекстах перекладознавства, риторики та лінгводидактики у зв'язку з постійно зростаючим попитом як соціуму в цілому, так й індивіда у вправному, активному, впевненому публічному спілкуванні водночас українською й англійською мовами з дотриманням комплексу еколінгвокогнітивних та лінгвокультурологічних норм.

Список використаних джерел

1. Приходько Г. Оцінка як комунікативний феномен. Актуальні проблеми функціонування мови і літератури в сучасному полікультурному суспільстві : монографія ; за ред. Н. Акулової, Т. Коноваленко. Мелітополь : ТОВ «Колор Принт», 2021. С. 17–29.
2. Онуфрієнко Г.С. Риторика : навч. посібник. 2-ге вид. перероб. і доп. (До 25-річчя Незалежності України). Київ : ЦУЛ, 2016. 624 с.
3. Kovalenko Y. V., Onufrienko H. S. Text format of the scientific report for the conference and abstracts of this report: common and different. *Modern problems in science. Proceedings of the XIX International Scientific and Practical Conference*. Vancouver, Canada. 2022. Pp. 626–629.
4. Онуфрієнко О. В. Конвергенція публічного сектору з громадянським суспільством і сектором приватним: англо-американський та континентально-європейський полюси універсальної парадигми реформ публічного врядування у ХХІ ст.: Досвід компаративного дослідження, прогностичні сценарії, стратегії післявоєнної відбудови для України): монографія. Дніпро : Вид-во «ГРАНІ», 2022. 530 с.
5. Онуфрієнко Г.С., Орел-Халік Ю.В., Приходько Г.І. Навчальний українсько-англійський словник термінологіки сфери міжнародних економічних відносин для студентів гуманітарного факультету спеціальностей «Міжнародні економічні відносини» і «Переклад» денної та заочної форм навчання. За заг.ред.Г.С. Онуфрієнко. Запоріжжя : ЗНТУ, 2011. 98 с.